

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

«Педагогика» кафедрасының 60 жылдығына арналған «ЗАМАНАУИ
ҚОҒАМ ЖӘНЕ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ» тақырыбындағы
халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдарының
ЖИНАҒЫ

22-сәуір, 2022 ж.

СБОРНИК

материалов Международной научно-практической конференции
посвященной 60-летию кафедры «Педагогика» на тему: «СОВРЕМЕННОЕ
ОБЩЕСТВО И ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ»

22-апреля, 2022 г.

COLLECTION

of materials International scientific and practical conference dedicated to the 60th
anniversary of the department «Pedagogy» on the topic: «MODERN SOCIETY AND
PEDAGOGICAL EDUCATION»

22-April, 2022 y.

Нұр-Сұлтан, 2022

ӘОЖ 37.0

КБЖ 74.00

II 23

Редакция алқасы:

Д.Қамзабек - фил.ғ.д., профессор, Басқарма мүшесі - әлеуметтік-мәдени даму жөніндегі проректор, **Б.Ж.Сомжүрек** - «Әлеуметтік ғылымдар» факультетінің деканы, **М.П.Асылбекова** - «Әлеуметтік педагогика және өзін-өзі тану» кафедрасының меңгерушісі, п.ғ.к., профессор м.а.; **Р.К.Төлеубекова** - п.ғ.д., профессор; **Қ.Қ.Шалғынбаева** - п.ғ.д., профессор; **Г.Қ.Длиббетова** -п.ғ.д., профессор; **Б.П.Сейтқазы** - п.ғ.д., профессор; **Қ.Т.Атемова** - п.ғ.д., профессор; **Г.К.Шолпанқұлова** - п.ғ.к., профессор м.а., **Г.Т.Уразбаева** -п.ғ.д., профессор м.а.; **С.С.Байсарина** -п.ғ.к., доцент; **Байменова Б.С.** - п.ғ.к., доцент; **Ботабаева Ә.Е.** - п.ғ.к., доцент; **Т.С.Сламбекова** - п.ғ.к., профессор м.а.; **Н.П.Албытова** - п.ғ.к., профессор м.а.; **Балтабаева Ж.Б.** - магистр.

ISBN 978-601-337-659-2

Жинақта Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, «Педагогика» кафедрасының 60 жылдығына арналған «**ЗАМАНАУИ ҚОҒАМ ЖӘНЕ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ**» тақырыбындағы Халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының Пленарлық мәжілісінде және «Білім беру мегатрендтері және олардың педагогтің кәсіби құзыреттілігін дамытуға әсері», «Қазақстандық педагогика болашақтың педагогтарын даярлаудың негізі ретінде», «Педагогикалық іс-әрекеттегі коллаборация бірыңғай білім беру кеңістігін дамыту ресурсы ретінде» деп аталатын секция жұмыстары бойынша тыңдалған баяндамалар қамтылды. -821бет.

ОӘЖ 37.0
КБЖ 74.00

ISBN978-601-337-659-2

Жекелік және ұжымдық зерттеу байланысы принципі әр білім алушының жеке даралығын ескеріп, оның интеллектуалдық дамуы мен ғылыми іс-әрекетіне қолдау көрсету, сонымен қатар ұжымда бірлесіп қызмет етуге жағдай жасау болып табылады.

Демек, студенттерді ғылыми-зерттеу үйірмесіне тарту олардың өздерінің ішкі әлеуеттерін танып, мүмкіндіктерін толық іске асыруға, өз қызметін ұтымды ұйымдастыруға, ғылыми-зерттеу дағдыларын дамытуға жағдай жасайды демекпіз.

Әдебиеттер

1. Демченко, З.А. Научно-исследовательская школа студента исследователя / З.А. Демченко // Высшее образование в России, 2010. — №12. — С. 155–158.
2. Таубаева Ш.Т. Исследовательская культура учителя: методология, теория и практика формирования. - Алматы: Алем, 2000. – 381 с.
3. А.Е. Әбілқасымова Студенттердің танымдық ізденімпаздығын қалыптастыру. – Алматы: «Білім», 1994. - 192 б.
4. Г.К. Баймукашева «Ғылыми зерттеу әдістері» - Арнайы курс. — Атырау: Х. Досмұхамедов атындағы Атырау мемлекеттік университетінің баспа орталығы, 2008. – 35 б.
5. Бережнова Е.В. Основы учебно-исследовательской деятельности студентов: Учебник для студ. сред. пед. учеб. заведений / Е.В. Бережнова, В.В. Краевский. — М.: Издательский центр Академия, 2005. — 128 с.;
6. Ибадуллаева С. Ж. Студенттердің ғылыми зерттеу жұмысының кешенді жүйесі [Текст] / С. Ж. Ибадуллаева, А. А. Нургалиева, Г. Жусипова // Молодой ученый. — 2015. — №7.1. — С. 45-47

МЕКТЕП ПСИХОЛОГЫНЫҢ АГРЕССИВТІ ОҚУШЫЛАРМЕН ЖҰМЫС ЖҮРГІЗУДЕГІ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Ботабаева А.Е.

Педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,
Нұр-Сұлтан қаласы

Дәуренбекова А.К.

Аға оқытушы
М.Х. Дулати Тараз өңірлік университеті, Тараз қаласы

Данияр Ш.Д.

«Психология: Практикалық психологты даярлау» білім беру бағдарламасының 2-курс студенті

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы қаласы

E. mail: Ademi_e76@mail.ru

Аннотация. Школьные психологи проводят работу с агрессивными учениками на рабочем месте. В статье рассмотрены эффективные методы выявления и коррекции агрессивности учащихся в процессе деятельности психолога. Рассматривались следующие вопросы: трезвый взгляд в условиях малой агрессии; внимание не к личности, а к задаче-желанию; и т.д.

Ключевые слова: школьные психологи, выявления, профилактика, агрессивность школьников, родители, педагог.

Abstract. School psychologists work with aggressive students in the workplace. The article discusses effective methods of identifying and correcting aggressive tasks of students in the process of the psychologist's activity. The following issues were considered: a sober look in conditions of low aggression; attention not to the individual, but to the task-desire; etc.

Keywords: school psychologists, detection, prevention, aggressiveness of schoolchildren, parents, teacher.

Адамзат тарихы агрессияның адам мен қоғам өмірінің ажырамас бөлігі екенін дәлелдейді. Қазір «агрессия» сөзі кең мағынада қолданылады. Бұл құбылыс теріс эмоциялармен, мотивтермен, теріс нұсқаулықтармен және деструктивті әрекеттермен тығыз байланысты. Латын тілінен аударылған Агрессия «шабуыл» дегенді білдіреді. «Агрессия» термині жалпы бейтарап мағынаға ие. Шын мәнінде, агрессия өмірлік мүдделер мен аман қалуға қызмет етіп, жағымды мәнге ие болуы да мүмкін немесе өзінің агрессивті құштарлығын қанағаттандыруға бағытталып, жағымсыз мәнге де ие болуы мүмкін [1].

Қазіргі уақытта, бізді қоғамдағы оқушылар ортасындағы агрессивті тенденцияның өсуі алаңдатады. Жастар, әсіресе оқушылар арасындағы қылмыстық істер ең күрделі және күрделі әлеуметтік проблемаға айналады. Сонымен қатар, күн сайын дене жарақаттарын келтіруге бағытталған қылмыстық әрекеттер саны артып келеді. Қоғам үшін, өздеріңіз білетіндей, басқа адамдарға бағытталған агрессия ерекше қауіп төндіреді.

Агрессивті мінез-құлықтың сипаты көбінесе жасына байланысты анықталады. Маңызды жағдай, әсіресе баланың агрессивті болуына, ата-аналардың ажырасу деңгейінің жоғарылауы себеп болады.

Мектеп психологы жұмыс орнында агрессивті оқушылармен жұмыс жүргізеді. Мақалада психологтың қызметі барысында, оқушылардың агрессивті мінез-құлқын анықтап, оны түзетудің тиімді әдістерін қарастырамыз. Мұнда маңызды сұрақ туындайды: «біз агрессивті балалармен қалай әрекет етеміз?». Біз бұл сұраққа бірнеше жауаптарды қарастырдық.

1. Кішігірім агрессия жағдайында байсалды көзқарас.

Бастауыш сынып оқушыларының агрессиясы қауіпті емес жағдайларда келесі оң стратегияларды қолдануға болады:

- оқушының толық реакциялардан бас тартуы - қалаусыз әрекетті тоқтатудың күшті тәсілі;
- балалардың сезімдерін түсіну («кешіріңіз...»);
- белгілі бір тапсырмаға назар аударыңыз («маған жоғарғы сөреде тұрған ыдыстарды алуға көмектесіңізші»);
- мінез-құлықтың оң белгісі («Сіздің ашу-ызаңыздың себебі, сіз шаршадыңыз»).

Агрессия адамдар үшін табиғи болғандықтан, бірдей және қауіпсіз агрессивті реакция сырттан жиі қосылуды қажет етпейді. Балалар көбінесе агрессияны өздеріне назар аудару үшін пайдаланбайды. Егер жасөспірім белгілі себептермен туындайтын шамадан тыс ашулануды көрсетсе, оған ынта-жігерді басқа нәрселерге аударуға және оны тыңдауға мүмкіндік беру керек.

2. Жеке тұлғаға емес, мінез-құлыққа назар аудару.

Мінез-құлықты көрсететін объективті әдіс әрекет пен жеке тұлға арасындағы нақты шекараны анықтайды. Бала тынышталғаннан кейін, оның мінез-құлқын талқылау керек. Қандай да бір бағалаусыз, агрессияның көрінісінде жағдайды анықтау қажет (ол қандай әрекеттер жасады? Қандай сөздер айтты?). Сыни пікірлер, әсіресе эмоционалды сөздер, проблемаларды шешуде тітіркенуді тудырады және мәселені шешуден алшақтатады.

Оқушының мінез-құлқын талдай отырып, сіз бұрынғы әрекеттерді ескерместен «осында және қазір» болған нақты фактілерді талқылаумен шектелуіңіз керек. Әйтпесе, реніш сезімі пайда болады және ол өз мінез-құлқын сыни тұрғыдан бағалай алмайды. Тиімсіз «ақыл-ойдың» орнына, ол мінез-құлқының жағымсыз жақтарын сенімді түрде көрсетіп, агрессия өзі үшін зиянды деп айтуы керек.

Агрессияны төмендететін ең маңызды жолдарының бірі – оқушымен қарама-қарсы байланысты орнату. Ол үшін келесі тәсілдер қолданылады:

- фактіні анықтау («Сен өзінді агрессивті ұстайсың»);

- фактіні анықтау сұрағы («Сен ашулысың ба?»);
- агрессивті мінез-құлықтың мотивтерін ашу («Сен мені ренжіткің келе ме?», «Сен өз күшіңді көрсеткің келе ме?»);

- жағымсыз мінез-құлыққа байланысты өзінің жеке сезімдерін анықтау («Маған дауыс көтеріп сөйлегендер ұнамайды», «Маған біреу қатты айқайласа, мен ренжимін»);
- ережелерге қайта қарау («Екеуміз келіскен едік қой!»).

Оқушының агрессивті мінез-құлқына қарама-қарсы байланысты бере отыра, ересек адам ең кем дегенде үш сапалы қасиетін көрсетуі қажет: *қызығушылық, мейірімділік, табандылық*. Ең соңғысы нақты іс-әрекетке қатысты, оқушы ата-анасының өзін жақсы көретінін, бірақ оның іс-әрекеттеріне, өзін қалай ұстайтынына қарсы екендігін білуі керек.

Оқушының агрессивті мінез-құлқына қарама-қарсы байланыс бере отырып, ересек адам кем дегенде үш сапалы сапаны көрсетуі керек: *қызығушылық, ізгілік, табандылық*. Бұл сапалар ата-ананың баласына деген қарым-қатынасына тікелей байланысты. Мәселен, олар балаларына өзін жақсы көретінін айта келе, оның жағымсыз іс-әрекеттеріне ескерту жасап, өзін қалай ұстау қажеттігін түсіндірулері қажет.

3. Өзіңіздің жағымсыз эмоцияларыңызды бақылау.

Агрессивті оқушылармен өзара әрекеттесу жағдайында мектеп психологтары өздерінің теріс эмоцияларын қатаң бақылауда ұстауы маңызды. Оқушы агрессивті мінез-құлықты көрсеткен жағдайда, яғни ашулану, ызалану, булығы, мазасыздық, қорқыныш немесе әлсіздік. Ересектер көрсетілген жағымсыз эмоциялардың қалыпты және табиғи екендігін түсінуі қажет, оқушылардың мінез-құлқын, алған сезімдерінің күші мен ұзақтығын пайымдай алуы маңызды. Себебі, ересектерде бала болған, осындай жағымсыз эмоцияларды бастан кешірген. Ересек адам өзінің жағымсыз эмоцияларымен айналысқан кезде, ол оқушының агрессивті мінез-құлқын күшейтпейді, онымен оң қарым-қатынас жасайды және агрессивті адаммен қалай қарым-қатынас жасау керектігін көрсетеді.

4. Жағдайдың шиеленісін төмендету.

Агрессияға тап болған оқушының негізгі қызметі-жағдайының шиеленісін азайту. Ересек адамның шиеленіс пен агрессианы күшейтетін типтік әрекеттері мыналарды қамтиды:

- дауыстың жоғарылауы, дауыс ырғағының қауіпті деңгейге өзгеруі;
- биліктің демонстрациясы («мұнда мұғалім менмін», «мен айтқандай болады»);
- айқайлау, ашулану;
- агрессивті қалып пен қимылдар: ұрысу т. б.;
- мазақтау, намысына тию;
- баланың жеке басын не достарының немесе туыстарының теріс бағалауы;
- дене күшін қолдану;
- жанжалға бөгде адамдарды тарту;
- өз қателігінен қайтпау;
- өсиет, үгіт, пайымдау;
- жазалау;
- қорытындылау: «бәрің бірдей», «сіз әрқашан...», «Сен ешқашан...»;
- оқушыны басқалармен салыстыру, оның пайдасына емес;
- бұйрықтар, қатаң талаптар, қысым көрсету;
- ақталу, сатып алу, сыйақылар.

Бұл реакциялардың кейбіреулері оқушыны қысқа уақытқа тоқтата алады, бірақ ересек адамның мінез-құлқының теріс әсері агрессивті мінез-құлықтан гөрі көп зиян келтіруі мүмкін.

5. Теріс қылықтарды талқылау.

Агрессия көрінісі бар кезде мінез-құлықты талдау қажет емес, жағдай шешілгеннен кейін және тынышталғаннан кейін мұны талқылау маңызды. Сонымен қатар, болған оқиға туралы шұғыл түрде талқылау қажет. Мұны жеке-жеке, проблемасыз жасау керек, содан кейін топта немесе отбасында талқылау керек (әрдайым емес). Әңгіме барысында тыныштық пен шынайылықты сақтау маңызды. Агрессивті мінез-құлықтың теріс салдарын, оның зияндылығын қоршаған ортаға ғана емес, баланың өзіне де зиян екендігін ескерту.

6. Бастауыш сынып оқушысында жағымды мінез-құлықты сақтау.

Оқушыға қателіктері мен жеңілістерін мойындау қиын. Ол үшін ең жаман нәрсе - қоғамдық талқылау және теріс бағалау. Оқушылар әр түрлі мінез-құлықтың қорғаныс тетіктерін қолдана отырып, бұған жол бермеуге тырысады. Шын мәнінде, жаман және жағымсыз мінез балаға еніп, оның агрессивті мінез-құлқын тудыратын күшке айналады.

Позитивті әрекеттерді мақсатты түрде сақтау:

- көпшілік алдында оқушының кінәсін төмендету («сіз өзіңізді жаман сезінесіз», «сіз оны ренжіткіңіз келмеді»);

- бетпе-бет әңгіме барысында шынайылықты көрсету;

- толық бағынуды талап етпеңіз, оқушыға сіздің талабыңызды өз бетінше орындауға мүмкіндік беріңіз;

- оқушыны келісімге шақыру, өзара келісім;

- толық бағынуды талап ете отырып (яғни, оқушы сіз қалаған нәрсені тез және өзіңіз қалағандай орындайды), біз жаңа агрессияның ұшқынын байқаймыз.

7. Агрессивті емес мінез-құлық үлгілерін көрсету.

Оқушыда «байқалатын агрессияны» тәрбиелеудің шарты - агрессивті емес мінез-құлық үлгілерін көрсету. Агрессия пайда болған кезде екі тарапта маңыздылығын жоғалтады, олардың күші үшін күрес немесе жағдайды бейбіт жолмен шешу дилеммасы бар. Ересектер агрессивті емес жағдайларда өзін-өзі ұстауы керек, ересек адамның мінез-құлқы бала жас болған сайын, баланың агрессивті мінез-құлыққа реакциясы бейбіт болуы керек.

Жанжалды жағдайда ересек адам оқушыға ойын білдіруге мүмкіндік беру керек. Демек, баланың ішкі жай-күйін айтуға рұқсат беріңіз, оған ескерту жасауда абайлаңыз, себебі, бала ренжиді, әңгіме үзіледі немесе жанжал жағдайына айналады [2].

Тиімді жағдай:

- әңгімелесуші өз ойын толық жарияламайынша, оны қолдау;

- баланың тынышталуына мүмкіндік беретін үзіліс;

- вербалды емес әрекеттер арқылы тыныштыққа сендіру;

- жетекші сұрақтар арқылы жағдайды анықтау;

- әзілдерді орынды пайдалану;

- баланың ішкі сезімін құрметтеу.

Агрессивті мінез-құлқы бар оқушылармен қарым-қатынас кезінде ата-аналарға кеңес беру: Ата-аналар физикалық жазалаулардан бас тартуы керек. Мінез-құлықты ынталандыру алдын-ала келісілген жағдайда ғана қолданылуы керек. Мұны жай ғана қолдануға болмайды, өйткені бұл ынталандыру.

Отбасында тыныш жағдай болуы керек. Тіпті отбасының басқа мүшелеріне бағытталған жеккөрушілік баланы толқуға әкеледі. Бала ересектердің жанжалына куә болмауы керек. Тұрақты ескертулер қарым-қатынасты жақсартуға әкелмейді. Сіз тыйым салған әрекеттерді түсіндіруіңіз керек.

Егер үйде балаға көптеген ескертулер жасалса, бұл жағдайда баланың өзін-өзі бағалауы зардап шегеді, сондықтан баланы жеңістер мен жетістіктер үшін мадақтау керек, әсіресе мінез-құлықтағы орынсыз мақтауды жіберіп алмау керек. Бала жалғандыққа ерекше сезімтал келеді, нәтижесінде оның бойын сенімсіздік билейді.

Баламен физикалық байланыс орнату өте маңызды. Қиын жағдайда оны құшақтау, қысу, тыныштандыру динамикаға оң әсер етеді.

Қабырғаның, заттардың, суреттердің және т.б. түстеріне назар аудару қажет. Олар тез баланың ашуын, тітіркенуін тудырады.

Отбасы бүкіл өмірін тыныш ұйымдастыруы керек. Отбасында балалардың емін-еркін өсіп жетілуіне жағдай жасалу керек. Әрбір отбасы бүгінгі баланың, ертең қоғамның белсенді мүшесі болып қалыптасатындығын ұмытпау маңызды. Отбасындағы негізгі шарт - шынайылық, ересек адамның мінез-құлқының жеткілікті деңгейде байсалдылығы мен сабырлылығы керек.

Әдебиеттер

- 1 Ұ.И. Ауталипова, Х.Т. Шерьязданова, Д.Е. Абдраманова. Жас ерекшелік психологиясы. – Алматы, 2010.
- 2 Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога (книга 1). - М., 2019. – 412 с.

БИОЛОГИЯ САБАҚТАРЫНДА ВИРТУАЛДЫ ЗЕРТХАНАЛЫҚ ЖҰМЫСТАРДЫ ҚОЛДАНУ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Даржуман Г.К.

Биолог.ғ.к., қауымдастырылған профессор

Нуркенова Ж.Е., 7M01551 білім беру бағдарламасының магистранті

«Павлодар педагогикалық университеті» КЕАҚ

Павлодар, Қазақстан

Аннотация. В статье рассматривается важность использования виртуальных лабораторных работ на уроках биологии. Позитивными тенденциями, направленными на повышение уровня качества современного образования, являются развитие новых направлений в образовании и формирование человеческого капитала. В этой связи основой решения задач повышения эффективности образовательных процессов является активизация учебно-познавательной деятельности обучающихся.

Ключевые слова: образование, биология, лабораторная работа, виртуальная лаборатория

Abstract. The article discusses the importance of using virtual laboratory work in biology lessons. Positive trends aimed at improving the quality of modern education are the development of new directions in education and the formation of human capital. In this regard, the basis for solving the problems of improving the effectiveness of educational processes is the activation of educational and cognitive activity of students.

Key words: education, biology, laboratory work, virtual laboratory

Қазақстанның бәсекеге қабілетті, қуатты мемлекет болып қалыптасуын қамтамасыз ететін негізгі факторлардың бірі және оның дамуының өзегі – білім беру жүйесі. Білім беру жүйесінің алдында тұрған басты міндет – білім сапасының бәсекеге қабілеттілігін арттыру, бұл өз кезегінде азаматтардың кез келген салада бәсекеге қабілетті болуын талап етеді. Қазақстан Республикасындағы білім беру саласының қазіргі заманғы жүйесін қалыптастырудың негізгі алғы шарттары – практикадан теорияға көшу, жеке тұлғаның шығармашылық қабілеттіліктерін дамыту, оқушыларға білімді беру үдерісінде жаңа ақпараттық және коммуникациялық технологияларды пайдалану [1, 123 б].

Биология кабинетінде оқу үдерісінің интерактивті, инновациялық, жобалық-зерттеушілік, сандық технологияларды пайдалануымен ұйымдастырылуы оқушылардың білім сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Биология сабақтарында тірі ағзалардағы биологиялық процестерді көрнекі құралдарсыз түсіндіру мүмкін емес. Тірі биологиялық объектілерге бақылаулар жүргізу биология сабақтарының маңызды бөлігі деп есептелсе де, қазіргі кезде тапсырмаларды орындау барысында компьютердің виртуалды кеңістігін пайдалануға мүмкіндігі туды.

Биологиядан виртуалды зертханалық жұмыс, қазіргі таңда білім алушылар мен педагогтардың көңілін өзіне аударып отырған биологиялық білім берудегі болашағы зор, ауқымы кең сала болып отыр. Яғни, ұсынылып отырған виртуалды зертханалық жұмыстар білім алушылардың берілген оқу материалын меңгерудегі іс-әрекетін жүзеге асырудың бір құралы болып табылады. Виртуалды зертхана оқу материалы мазмұнының оқу іс-әрекетінің белгілі бір түріне бағдарлайтындай көрінісі бола тұрып, білім алушыларға пәндік білімдер